

Список використаних джерел:

1. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
2. Гнатовський М. М. Міжнародне кримінальне право: навч. посібник. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2021. 240 с.
3. Зелінська Н. С. Міжнародне кримінальне право в системі міжнародного правосуддя: монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 544 с.
4. Короткий Т. Р., Мельник С. Б. Міжнародний кримінальний суд: підручник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 680 с.
5. Кузнецов В. В. Проблеми та перспективи співпраці держав із Міжнародним кримінальним судом. *Право України*. 2023. № 5. С. 80–92.
6. Schabas W. A. *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*. Oxford University Press, 2020. 1648 p.

Жила Олександр Борисович,
Заступник начальника управління
Офісу Генерального прокурора,
аспірант кафедри кримінального
процесу НАВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СКАСУВАННЯ АРЕШТУ МАЙНА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права» [1].

Прецедентна практика Європейського суду з прав людини виробила позицію щодо тлумачення цього положення, стверджуючи, що перша і найважливіша вимога ст. 1 Протоколу № 1 полягає в тому, що будь-яке втручання державної влади у мирне користування майном має бути правомірним. Держави мають право контролювати використання майна шляхом застосування «законів». Питання про те, чи було досягнуто справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та потребою захисту фундаментальних прав особи набуває значення лише після того, як буде встановлено, що втручання відповідало вимозі правомірності і не було свавільним (п. 33 рішення у справі «Frizen v. Russia» від 24.03.2005) [2].

Під час накладення арешту на майно обмежується право власності конкретної особи. Тому держава має визначати дієві гарантії захисту прав та законних інтересів учасників кримінального провадження під час здійснення арешту майна. Однією із таких гарантій кримінального

провадження є можливість скасування незаконного обмеження права власності шляхом оскарження рішення про накладення арешту на майно.

Так, відповідно до положень глави 17 КПК України питання про накладення арешту на майно вирішують слідчий суддя (під час досудового розслідування) або суд (під час судового провадження). Підстави та порядок оскарження рішень слідчого судді визначено у статтях 309–310 КПК України.

Зокрема, серед ухвал слідчого судді, що стосуються арешту майна, та які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку, зазначено ухвали про арешт майна або відмову у ньому (п. 9 ч. 1 ст. 309 КПК України). Тому правозастосовна практика стикнулася із проблемою можливості оскарження рішення про скасування арешту майна. Адже його немає в переліку, визначеному у ст. 309 КПК України.

Так, порядок прийняття рішення про скасування арешту майна визначений у ч. 1 ст. 174 КПК України, де передбачено, що підозрюваний, обвинувачений, їх захисник, законний представник, інший власник або володілець майна, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, які не були присутні при розгляді питання про арешт майна, мають право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Арешт майна також може бути скасовано повністю чи частково за клопотанням підозрюваного, обвинуваченого, їх захисника чи законного представника, іншого власника або володільца майна, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, якщо вони доведуть, що в подальшому застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано [3].

Тобто, відповідно до положень вищевказаної норми слідчий суддя чи суд мають право ухвалити рішення про скасування арешту майна за результатами розгляду відповідного клопотання, якщо з ним звернулися заінтересовані особи, які не були присутні при розгляді питання про накладення арешту на майно, або, якщо у застосуванні цього заходу забезпечення кримінального провадження відпала потреба.

Проте, КПК України не передбачає можливості оскарження ухвали слідчого судді про скасування арешту майна, адже вона відсутня в переліку ухвал, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування в апеляційному порядку, що міститься у ст. 309 КПК України.

Така нормативна регламентація обумовила проблеми правозастосування та звернення заінтересованих учасників кримінального провадження до касаційної інстанції. Зокрема, ухвалою слідчого судді Рівненського міського суду Рівненської області від 21 вересня 2018 року було задоволено клопотання про скасування арешту майна та скасовано арешт, накладений ухвалою слідчого судді цього ж суду на транспортний засіб марки Volkswagen Touareg, а транспортний засіб повернуто власнику. Не погоджуючись з указаним рішенням слідчого судді, прокурор оскаржив його до апеляційного суду. Рівненський апеляційний суд призначив дату

розгляду апеляційної скарги, але в судовому засіданні постановив ухвалу про повернення апеляційної скарги прокурора у зв'язку з тим, що її подано на судові рішення, яке не підлягає оскарженню в апеляційному порядку [4].

З таким рішенням суду апеляційної інстанції прокурор не погодився та звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою, у якій просив скасувати ухвалу апеляційного суду та призначити новий розгляд.

Дослідивши обставини справи, Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду в ухвалі від 19 лютого 2019 року у справі № 569/17036/118 зробила висновок щодо застосування норм права та вказала, що «в аспекті положень ст. 309 КПК ухвала слідчого судді про повне або часткове скасування арешту майна, постановлена за правилами ст. 174 КПК, не підлягає апеляційному оскарженню» [4].

Разом з цим, правозастосовній практиці відомі випадки ухвалення рішення про скасування арешту майна у випадках, які не передбачені КПК України. Відповідне питання було предметом розгляду Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду в справі № 554/2506/22. У цьому рішенні Верховний Суд вказав, що рішення слідчого судді про скасування арешту майна було ухвалене за відповідним клопотанням, що подане після закінчення досудового розслідування внаслідок закриття кримінального провадження в порядку, передбаченому законом, зокрема, на підставі п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України [5].

У зв'язку з наведеним, Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду у постанові від 15 квітня 2024 року у справі № 554/2506/22 обґрунтувала висновок щодо застосування норм права та вказала, що ухвала слідчого судді про скасування арешту майна або відмову у його скасуванні, постановлена після закриття кримінального провадження, не передбачена кримінальними процесуальними нормами, тому суд апеляційної інстанції не вправі відмовити в перевірці законності такого рішення, посилаючись на приписи ч. 4 ст. 399 та ст. 309 КПК України. Право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК України, статей 124, 129 Конституції України [5].

Отже, обмеження права володіння майном під час кримінального провадження має відповідати як засаді законності, так і засаді верховенства права. У разі неправового накладення чи скасування арешту майна таке рішення має переглядатися судом вищої інстанції. Відповідно до чинного КПК України апеляційному оскарженню підлягає ухвала слідчого судді про арешт майна або відмову у ньому, а також рішення, ухвалення якого не передбачено КПК України.

Список використаних джерел:

1. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952. URL : <https://surl.li/ocsjxr>

2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Frizen v. Russia» від 24. 03. 2005. Остаточне 30.11.2005. URL : <https://surl.li/ryixky>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://surl.lu/msgoef>

4. Ухвала Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 19.02.2019 у справі № 569/17036/118 (провадження № 51-598кмо19). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79957677>

5. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15.04.2024 у справі № 554/2506/22 (провадження № 51-4350кмо23). URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118558563>

Кладько Дарія Русланівна

студентка 308 групи СПРБ

навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Науковий керівник:

Федотенко Андрій Валерійович

старший викладач кафедри

кримінальної юстиції навчально-

наукового інституту права та

психології НАВС, кандидат

юридичних наук

ЗАХИСТ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛОЖЕНЬ РИМСЬКОГО СТАТУТУ

Рівень захисту прав і свобод людини у кримінальному провадженні є одним із критеріїв оцінки рівня демократії та ефективності функціонування правової системи у конкретній державі.

Як зазначає Баулін О. В., забезпечення прав людини у кримінальному провадженні являє собою систему норм права (конституційного, кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого тощо), спрямованих на реалізацію, охорону і захист прав кожної особи, яка бере участь у кримінально-процесуальних відносинах, комплексна дія яких здійснюється засобом щодо їх застосування уповноваженими суб'єктами органів досудового розслідування, прокуратури і суду [с. 88, 4].

Особливого значення набуває саме аналіз захисту прав учасників кримінального судочинства. Законодавство України в цілому орієнтується на міжнародні стандарти, зокрема на положення Європейської конвенції з прав людини та практику Європейського суду з прав людини. Однак, важливо зауважити, що не менш вагомим також є врахування норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Так, 24 жовтня 2024